

Visiedocument

Wat drijft ons?

November 2009

De visie van Vacare, platform voor meditatief leven in en vanuit de Protestantse Kerk in Nederland

Inleiding

Vacare (dat betekent 'vrij zijn') is een platform voor iedereen die zich wil verdiepen in christelijke vormen van meditatie en meditatief leven. Zij is een initiatief van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Zij is zich ervan bewust dat er buiten en binnen de PKN nog andere organisaties zijn die zich met het bevorderen van geestelijk leven – ook wel spiritualiteit genoemd – bezighouden. Voor zover nodig en mogelijk wil zij daar ook van harte mee samenwerken. Maar zij gelooft dat zij iets eigens kan bijdragen aan mensen binnen en buiten de kerk. Dat is onze aandacht voor meditatie en meditatief leven. Voor mensen die op zoek zijn naar hun eigen spirituele authenticiteit en daarbij steun verwachten vanuit de meditatieve en contemplatieve bronnen van het christendom, maar ook openstaan voor spirituele wijsheid uit andere stromingen en religies geloven wij iets te kunnen betekenen.

Wij willen aansluiten bij het fundamentele verlangen in mensen naar meditatief geestelijk leven en bij de wijze waarop zij zelf daarin hun weg zoeken. Wij willen hun daarbij mogelijkheden aanreiken om tot verdere groei te komen, bronnen uit de christelijke traditie voor hen ontsluiten, vormen van gemeenschap aanreiken om samen met anderen zich verder te ontwikkelen.

Wij geloven in de eigen dynamiek van de Geest, die in mensenharten werkt en aansluit bij het onherleidbaar eigene van ieder mens. Daarom willen wij niet voorschrijven hoe mensen gestalte moeten geven aan hun meditatief geestelijk leven, maar hen helpen om zich open te stellen voor de inspiratie van de Geest.

Wij hopen op deze wijze niet alleen individuele mensen te kunnen helpen, maar ook bij te kunnen dragen aan de verdere groei en verdieping van meditatieve spiritualiteit in de Protestantse Kerk en aan de spirituele uitstraling van onze kerk in de hedendaagse samenleving.

In dit document zullen wij eerst beschrijven wat deze zoekende mensen beweegt. Vervolgens zullen wij aangeven in welke richting wij met hen op weg willen gaan. Wij leggen dit uit aan de hand van het begrip vacare.

Tenslotte geven wij aan welke praktische stappen we willen zetten om tot een bredere beweging te komen.

Wat beweegt mensen in onze huidige cultuur?

Onze cultuur kent zoveel schakeringen en subculturen dat het onmogelijk is om uitspraken te doen over de geestelijke behoeften en drijfveren van de mensen in onze samenleving. Met onze beweging richten wij ons op mensen met een bepaald geestelijk profiel. Wij duiden hen aan als zoekende mensen binnen en buiten de kerk. Het leven met zijn vele eisen, zijn vreugde maar ook verdriet, zijn periodes van zekerheid maar ook van godverlatenheid vraagt om innerlijke balans, houvast, troost, levensoriëntatie en moed. Wat deze mensen gemeen hebben is een verlangen naar geestelijke verdieping en ervaring. Zij vinden geen bevrediging in de hectische, materialistische en hedonistische levensstijl die ons opgedrongen wordt, maar zoeken naar stilte, bezinning, verdieping, spirituele ervaring en wijsheid. Tegen de tendens van een voortgaande individualisering zoeken zij naar verbinding. Verbinding met anderen, met het natuurlijk milieu, met de Grond van ons bestaan. Soms zijn zij min of meer vervreemd geraakt van conventionele vormen van kerk-zijn, theologie, normen en waarden. Zij zoeken niet zozeer nauw omschreven dogma's, maar wijsheid, geen strikte morele regels, maar oriëntatie en inspiratie, geen religieus patroon dat vanzelfsprekend gevolgd wordt, maar mogelijkheden om op eigentijdse wijze, heel persoonlijk, of met hun gezin, op rituele en symbolische wijze uitdrukking te geven aan hun geestelijk leven. Binnen de groep waar wij ons op richten is veel diversiteit. Er zijn meelevende kerkmensen onder die op een meer meditatieve en verstillde wijze hun geloof willen beleven. Maar ook mensen die niet meer zo'n band met de kerk hebben en christelijke bronnen van inspiratie op hun eigen wijze verbinden met inzichten en praktijken uit oosterse religies of esoterisch christendom. En wij hopen ook mensen te kunnen bereiken die geen lid zijn van de kerk, maar wel verlangen naar authentiek, meditatief geestelijk leven en openstaan voor de wijsheid van de christelijke geestelijke cultuur.

Wij geloven dat deze groep van zoekende mensen groeit. Veel predikanten en kerkelijk werkers die mogelijkheden aanbieden van spirituele verdieping, meditatie, mystieke teksten lezen, geestelijke begeleiding geven ontmoeten hen. Zij komen in aanraking met hun verlangen en betreuren het dat de kerken tot nu toe zo weinig te bieden hebben aan deze mensen. Als platform wil Vacare in en vanuit de Protestantse Kerk helpen om in deze leemte te voorzien. Onze naam draagt daarbij onze visie uit: meditatief leven is groeien in geestelijke vrijheid. Wij zullen dat wat verder uitwerken.

Vacare: vrij voor God, voor jezelf, voor de ander

Het is al een heel oude term voor geestelijk leven: vacare. Het werd vroeger uitsluitend gebruikt in de verbinding 'vacare deo': vrij zijn voor God. Het was een prachtige aanduiding van het doel van contemplatief leven. Je voelde je geroepen om te leven in de vrijheid van Gods kinderen. Je was geroepen om vrij te komen van egoïstische bindingen aan behoeftebevrediging, en daardoor vrij te komen voor een authentieke en innige band met de Bron van ons aller bestaan. Deze band werd beleefd in een eenheid van bidden en werken, het leven leven als een vorm van wandelen met God, innerlijk voortdurend open naar Hem toe en daardoor ook aandachtig open voor de eigen ziel en de medeschepselen. Vanouds had vrijheid dus altijd twee polen: vrijheid *van* en vrijheid *voor*. Het groeien naar vrijheid *van* was een voortdurend actief en passief proces van reiniging, zuivering, ascese. En het groeien naar

vrijheid *voor* een voortdurend actief en passief proces van toewijding, inoefening, overgave.

In de term 'vacare deo' was vanouds al sprake van een dialoog tussen God, de eigen ziel en de ander. Toch dreigde er soms een misvatting te ontstaan alsof er een concurrentie bestond tussen God en het eigen diepste zelf. Daardoor gingen mensen zichzelf geweld aandoen om God te behagen. Ook dreigde spiritualiteit teveel een alleenspraak tussen God en de ziel te worden, waarbij de ander, d.i. medemensen, medeschepselen, de samenleving, teveel op de achtergrond verdwenen. Om deze misverstanden te vermijden spreken wij dan ook liever in drievoud: vrij voor God, voor jezelf, voor de ander. Daarbij heeft elk van deze drie facetten een eigen waarde, maar alleen in onderlinge relatie.

Vrij voor God

God kennen wij door Israël en door Jezus Christus als Bevrijder, als liefhebbende Bron van ons bestaan, als inspirerende kracht. Meditatief leven betekent zich in alle ups en downs van het leven leren open te stellen voor deze bevrijdende en inspirerende Liefde, die in ons eigen diepste innerlijk woont, en ons ook tegemoet treedt in de ander. Dan ontstaat er een proces van omvorming. Bindingen worden losgemaakt, angsten overwonnen, al te egoïstische en egocentrische behoeften losgelaten. Dan komen er ook ervaringen vrij van diepe innerlijke vrede en vreugde. Dan leer je deze ervaringen te integreren in een leven van aandacht, verbondenheid en eerbied. Om dit proces van omvorming te laten gebeuren heb je behoefte aan vormen van geestelijke toewijding, alleen en samen met anderen. We kunnen dit aanduiden met woorden als meditatie, gebed, liturgie. Vacare wil als beweging mensen begeleiden in dit proces, door hen mogelijkheden tot meditatie en gebed te leren ontdekken en rituele en symbolische verrijkingen van de liturgie aan te reiken. Op dit gebied heeft de kerk een enorme schat aan bronnen, die wij daarbij willen aanboren, in nauwe aansluiting bij de vragen en behoeften van mensen. Maar ook nieuwere vormen van spiritualiteit en schatten van oosterse wijsheid kunnen daarbij inspireren, mits zij in het wezen van de christelijke spiritualiteit geïntegreerd kunnen worden. Hoe belangrijk het regelmatig beoefenen van meditatie, gebed en liturgie ook zijn, ze komen alleen tot hun recht als ze leiden tot een steeds meer verinnerlijkte geestelijke vrijheid, een grondhouding van te leven coram deo, d.i. leven als een vorm van 'wandelen met God'. En dat kan alleen als men steeds meer in vrijheid tegenover zichzelf komt te staan, een vrijheid van de ziel leert smaken.

Vrij voor jezelf

'De langste weg is de weg naar binnen', zei Dag Hammarskjöld. De contemplatieve traditie van het christendom heeft altijd gewezen op het belang van die weg naar binnen, maar ook op de moeilijkheden en gevaren van die weg. In onze tijd waarin mensen zo weinig geborgenheid in traditionele kaders beleven is de uitdaging om tot persoonlijke verdieping te komen en ook geestelijk 'to stand on your own feet' (Thomas Merton) onontkoombaar geworden. Dat hier gevaren dreigen en voetangels klaarliggen is duidelijk. Maar voor mensen op zoek naar authentieke spiritualiteit is er slechts één weg mogelijk: de weg naar binnen. Dat wil zeggen: een weg naar eigen doorleefde ervaring. Anderen kunnen daarbij wel de weg wijzen en je begeleiden, maar je moet toch zelf je weg gaan. Dat wil ook zeggen: een weg naar verstillings- en innerlijke klaarheid gaan. Leren om af te dalen van de oppervlakte naar de diepte, van de buiten- naar de binnenkant. Dat wil ook zeggen: de eigen schaduwzijden leren kennen. Je met

je beperkingen aanvaard weten door God en zonder kramp je laten omvormen door zijn Geest en zo toegroeien naar een completer mens-zijn. Leren luisteren naar de ziel, en dus niet in je hoofd blijven steken, waar gedachten voortrazen en concepten alles willen verklaren, ruimte geven aan emotie en intuïtie, maar niet blijven steken in emotionaliteit. Je zelf leren ervaren als beeld van God, vrij van ego, maar vrij voor jezelf, zoals je ten diepste zijn mag. Vacare wil als platform mensen helpen om deze weg naar binnen te gaan en hen daarbij geestelijk begeleiden, zodat zij valkuilen leren vermijden en werkelijk toegroeien naar innerlijke vrijheid. Een vrijheid die bestaat in liefdevolle verbondenheid met de ander, met eigen lijf en ziel, met de schepping en de kosmos, en in dat alles met de Ene, de Onuitsprekelijke.

Vrij voor de ander

Een christen is een vrij mens en niemands slaaf, maar een christen is ook ieders dienaar. Deze beroemde woorden van Luther typeren de christelijke spiritualiteit. Meditatief leven is een vorm van innerlijke vrijheid die in verbondenheid beleefd wordt. We moeten dan ook onderscheid maken tussen persoonlijke spiritualiteit en individualistische spiritualiteit. Authentieke spiritualiteit is wel persoonlijk, maar niet individualistisch. Wel merken we in de praktijk, dat veel mensen zo bepaald en beperkt worden door de conventies en verwachtingen van de verbanden waarin zij leven, dat zij zich in vrijheid daarvan moeten leren losmaken, om zo zichzelf te kunnen worden. Om vrij voor de ander te kunnen worden, moet je vrij worden van angstige en beperkende bindingen aan de ander. Maar daarna en tegelijk daarmee bouw je aan vrije, liefdevolle relaties en beoefen je verantwoordelijkheid jegens de samenleving en het milieu. Daarbij mag ook een relatie met de kerk behoren. De kerk als geestelijke gemeenschap is het natuurlijk milieu van het geestelijk leven. Samen met anderen vier je vacare deo in de liturgie, samen met anderen oefen je je in de weg naar binnen, samen met anderen zet je je in voor een samenleving waarin mensen echt vrij kunnen zijn. Vacare ziet zichzelf als platform in en vanuit de Protestantse Kerk en wil mensen die dit wensen helpen om hun weg te vinden in dit geestelijke milieu.